

بررسی اثربخشی آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی

دانش آموزان متوسطه شهرستان بوشهر

زهرا شریفی بلو

1- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بوشهر، گروه برنامه ریزی درسی، بوشهر، ایران

zahrasharifi78@yahoo.com

رضا فراشبندی

2- دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان)، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، اصفهان، ایران

Isfahan.khorasan.phd@gmail.com

چکیده:

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی دانش آموزان متوسطه شهرستان بوشهر می باشد. روش تحقیق از نوع شبه آزمایش طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانش آموزان متوسطه شهرستان بوشهر بودند که از بین آنها تعداد 40 نفر به عنوان نمونه پژوهش از طریق نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه استاندارد مهارت تفکر انتقادی فاشیون و پرسشنامه محقق ساخته روابط انسانی می باشد. نتایج نشان داد که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر تفکر انتقادی دانش آموزان موثر است. آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر روابط انسانی دانش آموزان موثر است. کلید واژه ها: برنامه موفقیت تحصیلی، مهارتهای تفکر انتقادی، روابط انسانی.

مقدمه

روابط انسانی، مفهوم وسیعی دارد و هر نوع رابطه ای بین دو فرد، دو گروه، فرد و گروه، سازمان و فرد و... را در بر می گیرد. این روابط، ممکن است به شکل های مختلفی مانند: روابط رسمی، غیررسمی، عمومی، خصوصی، کلامی، غیر کلامی، عمودی، افقی و چند جانبه رخ دهد. در عین حال، امکان دارد رابطه در محیط ها و موقعیت های خاص اجتماعی، فرهنگی، تجاری، بازرگانی، حکومتی و آموزشی برقرار شود. پس رابطه، بدون در نظر گرفتن مجرا، نوع و موقعیت آن، ارتباط، کنش و واکنشی است بین دو طرف که یک طرف می خواهد نیاز یا پیامی را به طرف دیگر منتقل کند. به هر حال، روابط انسانی، مجموعه ای از فعالیت ها و تعاملاتی است که موجب تأمین نیازهای افراد می گردد و به عنوان یک نیاز انسانی، بین انسان هایی که با هم زندگی می کنند، پدیدار می شود. در نتیجه برقراری روابط انسانی، پس از تأمین نیازها، زمینه های پیدایش انگیزش، رشد، احساس سودمندی، رضایت، درک متقابل و اعتماد فراهم می شود (دینانی، 1392).

شاخص ترین پایه شخصیت فرد، میل به اندیشیدن و توانایی فکر به صورت انتقادی است. تفکر انتقادی به افراد در حل مسائل، تصمیم گیری در موقعیتهای زندگی و شکل گیری هویت و عاداتی با ثبات در شخص کمک می کند. جامعه هر چقدر پویاتر باشد، نیاز به اندیشمندان انتقادی بیشتر احساس می شود. جامعه همواره نیازمند متفکرانی است که از قضاوت خوب درباره مسائل جامعه خویش برخوردارند و می دانند که چه زمانی و چگونه مهارتهای تفکر را در جامعه خویش بکار گیرند، برخوردار از تفکر انتقادی در جامعه به افراد یاری می رساند تا شهروندانی آگاه و مطلع باشند و آزادی حقیقی را تجربه کنند، بنابراین، تفکر انتقادی به عنوان مهارتهای فرد در تعبیر و تفسیر، تجزیه و تحلیل، ارزیابی و نیز شناسایی پدیده های اجتماعی، منبعی نیرومند در زندگی مدنی و سیاسی محسوب می

شود. با توجه به نقش اساسی تفکر انتقادی در زندگی، هدف اصلی آموزش و پرورش می بایست فراتر از کسب آسان دانش، تربیت متفکران انتقادی باشد. زندگی در جامعه پیچیده امروزی نیازمند افرادی است که قادر هستند با تکیه بر تفکر و اندیشه خود بر مسائل پیرامون خویش فائق آیند و در چارچوب و چشم انداز روشنی، اطلاعات لازم را در مورد زندگی خویش جمع آوری و ترکیب کنند و با یک داور خوب، آنها را ارزیابی نمایند و از کارهای ناممکن بپرهیزند. در حقیقت، افراد برای مواجهه با مسائل زندگی و اتخاذ تصمیم های اساسی نیازمند مهارت ها و صلاحیت های تفکر انتقادی هستند. برای اینکه فرد بتواند تصمیم مهمی در زندگی بگیرد، می بایست قدرت تجزیه و تحلیل، ارزیابی و قضاوت نسبت به شرایط زندگی خود را داشته باشد (آقاریکانی، 1392).

یکی از ویژگی های اساسی انسان آگاهی از رفتار خود و برخورداری از نیروی تفکر است. به عبارت دیگر انسان می تواند از رفتار خود آگاه باشد و در برخورد با مسائل و امور متفاوت از نیروی تفکر خود استفاده کند. اگر چه علاقه به توسعه توانایی های تفکر انتقادی در محافل آموزشی پدیده ای جدید نیست و منشاء چنین علاقه ای به مکتب افلاطون برمی گردد. تفکر انتقادی و روابط انسانی یکی از مهمترین موضوعات در سنت اسلامی و ارکان هر نظام آموزشی و تربیتی به شمار می رود و با مساله رشد و بالندگی دانش آموزان و دانشجویان در تمامی مقاطع تحصیلی در ارتباط مستقیم است. از این رو در پژوهش حاضر، با توجه به اهمیت موضوع محقق قصد دارد به این سوال اساسی پژوهش پاسخ دهد که آیا آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارت های تفکر انتقادی و روابط انسانی دانش آموزان متوسطه شهرستان بوشهر موثر است؟

مفهوم تفکر انتقادی

تعریف تفکر انتقادی و اهمیت آن مدت زمانی طولانی است که فکر دانش پژوهان را به خود مشغول داشته است. اگر چه فیلسوف معروف سقراط شروع کننده این نوع روش تفکر و یادگیری در دو هزار و پانصد سال پیش بوده است، ولی دیویی، فیلسوف، روانشناس و آموزشگر آمریکایی را می توان به عنوان پدر سنت تفکر انتقادی مدرن دانست. دیویی این نوع تفکر را در « تفکر منطقی » خوانده و آن را این گونه تعریف کند: تفکر انتقادی تفکری است که در برگیرنده بررسی فعال دقیق و پایدار هر باور یا دانش فرضی است که بر اساس یک سری دلایل حمایت کننده و نتایج حوصله از آن ایجاد می گردد (امام وردی، 1390).

مفهوم روابط انسانی

روابط، موقعی انسانی است که طرفین ارتباط، بتوانند فواید لازم را از روابط خود ببرند. منظور از سودمندی، خیر و فایده ای است که از روابط انسان ها با یکدیگر در راستای ادامه حیات، به هر یک آنها می رسد. حیات (زندگی) و اهداف آن، اساسی ترین موضوع تعیین کننده سود و زیان پدیده ها از نظر انسان است. خداوند بزرگ در هنگام خلقت هر موجودی (از جمله انسان)، در وجود او عناصری قرار داده است که تکلیف نیازهای او را تعیین می کند. برای ادامه حیات انسان، این عناصر یا نیازها باید تأمین شود. هر چیز که مطابق فطرت انسان باشد و سبب ادامه حیات و رشد او شود، مفید و سودمند است. بالعکس، هر چیزی که برخلاف فطرت انسان باشد و مانعی برای ادامه حیات او به حساب آید و جلوی رشد او را بگیرد، زیان آور است. روابطی که منجر به تأمین نیازهای جسمی، اجتماعی، و روانی و معنوی انسان شود، روابطی سودمندند و ادامه حیات را تسهیل می کنند (بولتن، 2013).

نیستانی و همکاران (1390) در مقاله خود با عنوان بررسی نقش تفکر انتقادی در زندگی اجتماعی نشان داد که شاخصترین پایه شخصیت فرد، میل به اندیشیدن و توانایی فکر به صورت انتقادی است. تفکر انتقادی به افراد در حل مسائل، تصمیم گیری در موقعیتهای زندگی و شکل گیری هویت و عادت با ثبات در شخص کمک می کند. جامعه هر چقدر پویاتر باشد نیاز به معلمان انتقادی بیشتر احساس می شود. جامعه همواره نیازمند معلمان است که از قضاوت خوب درباره مسائل جامعه خویش برخوردارند و می دانند که چه زمانی و چگونه مهارت های تفکر را در جامعه خویش بکار گیرند. برخورداری از تفکر انتقادی در جامعه به معلمان یاری می رساند تا شهروندانی آگاه و مطلع باشند و آزادی حقیقی را تجربه کنند. بنابراین، تفکر انتقادی بعنوان مهارت های فرد در تعبیر و تفسیر، تجزیه و تحلیل، ارزیابی و نیز شناسایی پدیده های اجتماعی منبعی نیرومند در زندگی مدنی و سیاسی محسوب می شود. با توجه به نقش اساسی تفکر انتقادی در زندگی، هدف اصلی آموزش و پرورش می بایست فراتر از کسب آسان دانش، تربیت معلمان انتقادی باشد.

گاریسا (2013) در پژوهشی به بررسی اثربخشی آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی و مهارت های یادگیری دانش آموزان شهر نروژ پرداخت. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی دانش آموزان موثر است. آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارت های یادگیری دانش آموزان موثر است.

بلیک (2014) در پژوهشی به بررسی آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر روابط انسانی و انگیزش تحصیلی دانش آموزان شهر لهستان پرداخت. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر روابط انسانی دانش آموزان موثر است. آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان موثر است.

مواد و روش ها

روش تحقیق حاضر از نوع نیمه آزمایشی می باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان متوسطه شهرستان بوشهر در سال 1394 می باشد. برای انتخاب نمونه، روش های مختلفی وجود دارد، که در این تحقیق با توجه به تعداد نسبتاً زیاد دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان بوشهر جهت انتخاب یک نمونه معرف از بین آنان از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده شد. برای این منظور ابتدا دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان بوشهر به عنوان جامعه آماری انتخاب و سپس از میان مدارس این شهرستان 2 آموزشگاه (1 آموزشگاه پسرانه و 1 آموزشگاه دخترانه) به صورت تصادفی انتخاب می شود، آنگاه از هر آموزشگاه منتخب و از یک پایه تعداد 60 دانش آموزان (20 دختر و 20 پسر) به صورت تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه جهت تکمیل در اختیار آن ها قرار گرفت.

1) پرسشنامه استاندارد مهارت تفکر انتقادی فاشیون: پرسشنامه مهارت تفکر انتقادی فاشیون مشتمل بر 34 سوال و 136 زیر گویه می باشد. این پرسشنامه دارای 4 بعد (نوآوری، اشتغال ذهنی، روحیه ی پرسشگری و خود نقدپذیری) می باشد. ضریب پایایی این پرسشنامه توسط فاشیون 73 گزارش شده است.

2) پرسشنامه محقق ساخته روابط انسانی: پرسشنامه محقق ساخته روابط انسانی مشتمل بر 28 سوال در طیف پنج درجه ای لیکرت می باشد. پس از تهیه پرسشنامه اعتبار و پایایی آن را باید قبل از انجام مطالعه اصلی سنجید. برای تعیین اعتبار محتوایی صوری، پرسشنامه را در اختیار چند تن از استادان رشته علوم انسانی و تربیتی به ویژه اساتید راهنما و مشاور قرار دادیم تا مشخص نمایند که گویه ها صرفاً موضوع مورد بررسی را می سنجد یا خیر. پس از آن تعدادی از گویه ها حذف یا تغییر داده شد، سپس پایایی را با استفاده از آزمون مقدماتی بر روی نمونه ای مشابه نمونه اصلی ولی کوچکتر از آن مورد بررسی قرار دادیم. بنابراین پس از تهیه پرسشنامه، تعداد 40 نسخه از آن تکثیر و بوسیله پاسخگویان تکمیل گردید. جهت تعیین روایی آزمون روابط انسانی، ضریب پایایی این پرسشنامه 74/ بدست آمد.

یافته ها

فرضیه اول: آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر تفکر انتقادی و روابط انسانی دانش آموزان موثر است.

جهت بررسی اثر مداخله آزمایشی، تحلیل کوواریانس چند متغیری (مانکوا) روی نمره های پس آزمون، با کنترل نمره پیش آزمون های متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی دانش آموزان انجام گرفت.

جدول 1 میانگین نمره و انحراف معیار مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی دانش آموزان به تفکیک گروه آزمایش و گواه در مرحله پس آزمون

گروه گواه		گروه آزمایش			متغیرها	
انحراف معیار	میانگین	تعداد	انحراف معیار	میانگین		تعداد
2/09	46/43	20	3/44	53/73	20	مهارتهای تفکر انتقادی
1/38	46/4	20	3/77	49/5	20	روابط انسانی

بر اساس داد های جدول فوق می توان گفت که میانگین نمره متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد.

جدول 2 خلاصه نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیری روی نمره های پس آزمون متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی

اثر	آزمون	ارزش	مقدار F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معنی داری	اندازه اثر
گروه	پیلایی - بارتلت	0/904	165/73	3	33	0/0001	0/904
	لامبدای ویلکز	0/096	165/73	3	33	0/0001	0/904
	اثر هتلینگ	9/38	165/73	3	33	0/0001	0/904
	بزرگترین ریشه خطا	9/38	165/73	3	33	0/0001	0/904

جدول 2 بیانگر نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری روی نمره های پس آزمون با کنترل نمره پیش آزمون متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می باشد. همانطور که در این جدول مشاهده می شود بین گروه های آزمایشی و گواه از لحاظ حداقل یکی از متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی تفاوت معنی داری در سطح ($p=0/0001$) وجود دارد. به عبارت دیگر می توان گفت

که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی موجب افزایش مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می شود. بنابراین، فرضیه 1 تحقیق مورد تایید قرار گرفت. برای بررسی تفاوت، تحلیل کوواریانس های یکراهه در متن مانکوا روی متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی انجام شد. نتایج این تحلیل در جدول 3 ارائه شده است.

جدول 3 نتایج تحلیل کوواریانس یکراهه در متن مانکوا روی نمره های پس آزمون با کنترل نمره پیش آزمون متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی

منبع	شاخص ها متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجذور اتا
گروه	مهارتهای تفکر انتقادی	11346/563	1	11346/563	211/42	/0001	/794
	روابط انسانی	126/909	1	126/909	17/25	/0001	/239

نتایج تحلیل کوواریانس های یکراهه در متن مانکوا مندرج در جدول 3 نشان می دهد که در مهارتهای تفکر انتقادی ($F=93/21$) و روابط انسانی ($p=0/0001$ و $F=17/25$) بین گروه آزمایش و گواه تفاوت معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر آموزش برنامه موفقیت تحصیلی باعث افزایش مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می شود. برای درک بهتر این تفاوت، میانگین مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می شود را در مرحله پس آزمون بین گروه آزمایش و گواه با یکدیگر مقایسه می کنیم. میانگین نمره متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد که نشان از تاثیر آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش نسبت به گروه گواه دارد.

فرضیه دوم: آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی دانش آموزان موثر است.

جدول 4 میانگین نمره پس آزمون مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی ها گروه آزمایش و گواه

گروه	میانگین	انحراف استاندارد
گروه آزمایش	101/8	3/5
گروه گواه	67	13/28
کل	84/4	20/01

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود میانگین نمره مهارت‌های تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش (تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) در مرحله پس از آزمون بیشتر از آزمودنی‌های گروه گواه می باشد. جهت بررسی اثر معنی دار آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارت‌های تفکر انتقادی در دانش آموزان با کنترل نمره پیش آزمون به عبارت دیگر مقایسه مهارت‌های تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش و گواه از تحلیل کوواریانس یکطرفه استفاده می شود.

جدول 5 مقایسه میزان مهارت‌های تفکر انتقادی آزمودنی‌ها گروه آزمایش و گواه با کنترل نمره پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجذور اتا
پیش آزمون	1677/66	1	1677/66	158/49	0/0001	0/307
گروه	10552/75	1	10552/75	25/19	0/0001	0/735
خطا	3795/14	37	66/58	-	-	-
کل	451040	40	-	-	-	-

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می شود پس از کنترل اثر پیش آزمون بر اختلاف بین نمره مهارت‌های تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش و گواه به روش تحلیل کواریانس، F محاسبه شده برای مهارت‌های تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها ی گروه آزمایش و گواه برابر با 158/49 در سطح ($P < /0001$) معنا دار است. میانگین نمره مهارت‌های تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش (آزمودنی‌ها تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) بطور معنی داری بیشتر از آزمودنی‌ها گروه گواه است، بنابراین می توان گفت که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی موجب افزایش مهارت‌های تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش در مقایسه با گروه گواه شده است.

جدول 6 میانگین نمره پس آزمون روابط انسانی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش و گواه

گروه	میانگین	انحراف استاندارد
گروه آزمایش	53/73	3/44
گروه گواه	46/43	2/16
کل	50/08	4/65

فرضیه سوم: آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر روابط انسانی دانش آموزان موثر است.

داده های جدول فوق نشان می دهد که میانگین نمره روابط انسانی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش (تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) در مرحله پس از آزمون بیشتر از آزمودنی‌های گروه گواه می باشد. جهت بررسی اثر معنی دار آموزش برنامه موفقیت تحصیلی

بر روابط انسانی در دانش آموزان با کنترل نمره پیش آزمون به عبارت دیگر مقایسه روابط انسانی در آزمودنی ها گروه آزمایش و گواه از تحلیل کوواریانس یکطرفه استفاده می شود.

جدول 7 مقایسه میزان روابط انسانی آزمودنی ها گروه آزمایش و گواه با نمره پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجدور اتا
پیش آزمون	10/05	1	10/05	1/22	0/274	0/021
گروه	809/05	1	809/05	98/29	0/0001	0/633
خطا	469/18	37	8/23	-	-	-
کل	151779	40	-	-	-	-

نتایج تحلیل کوواریانس یکطرفه مندرج در جدول فوق نشان می دهد که پس از کنترل اثر پیش آزمون بر اختلاف بین نمره روابط انسانی در آزمودنی ها گروه آزمایش و گواه به روش تحلیل کوواریانس، F محاسبه شده برای روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش و گواه برابر با 98/29 در سطح ($P < 0/0001$) معنادار است. میانگین نمره روابط انسانی در آزمودنی ها گروه آزمایش (آزمودنی ها تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) بطور معنی داری بیشتر از آزمودنی ها گروه گواه است، بنابراین می توان گفت که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی موجب افزایش روابط انسانی در آزمودنی گروه آزمایش در مقایسه با گروه گواه شده است.

نتایج

جهت پاسخگویی به فرضیه 1 تحلیل کوواریانس چندمتغیری محاسبه شد که نتایج نشان داد که میانگین نمره متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد. بین گروه های آزمایشی و گواه از لحاظ حداقل یکی از متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی تفاوت معنی داری در سطح ($p=0/0001$) وجود دارد. به عبارت دیگر می توان گفت که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی موجب افزایش مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می شود. بنابراین، فرضیه 1 تحقیق مورد تایید قرار گرفت. برای بررسی تفاوت، تحلیل کوواریانس های یکراهه در متن مانکوا روی متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی انجام شد. نتایج تحلیل کوواریانس های یکراهه در متن مانکوا نشان می دهد که در مهارتهای تفکر انتقادی ($F=93/21$ و $p=0/0001$) و روابط انسانی ($F=17/25$ و $p=0/0001$) بین گروه آزمایش و گواه تفاوت معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر آموزش برنامه موفقیت تحصیلی باعث افزایش مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می شود. برای درک بهتر این تفاوت، میانگین مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی می شود را در مرحله پس آزمون بین گروه آزمایش و گواه با یکدیگر مقایسه می کنیم. میانگین نمره متغیرهای مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش در مرحله پس آزمون بیشتر از گروه کنترل می باشد که نشان از تاثیر آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی و روابط انسانی در آزمودنی های گروه آزمایش نسبت به گروه گواه دارد.

مشابه با این یافته ها در تحقیقات آقاری یکانی (1392)، امام وردی (1390)، بولتن (2013)، بدری (1386)، دینانی (1392)، خجسته مهر رضا (1392)، بلیک (2014) و گارسیا (2013) به دست آمده است. بررسی و تبیین فرضیه فوق نشان می دهد که تفکر فرایندی است که از طریق آن یک بازنمایی ذهنی جدید به وسیله تبدیل اطلاعات و تعامل بین خصوصیات ذهنی، قضاوت، انتزاع،

استدلال و حل مسئله ایجاد می‌گردد. تفکر، تلاشی است ذهنی، برای پاسخ گویی صحیح و دقیق به سوالات ذهنی که به ابزاری چون منطق، خرد ورزی، دانش، تجربه و درک صحیح موضوع نیازمند است. هر یک از روش‌های تفکری را می‌توان متدهایی دانست که به کمک آنها، قسمتی از فرایند حل مسئله، با موفقیت طی می‌شود. بسیاری از دانشمندان انسان را حیوان متفکر می‌دانند و تفکر را فصل ممیز انسان و حیوان قرار می‌دهند. با این که پاره‌ای از آزمایش‌ها نشان می‌دهد که تفکر در سطح پایین و ابتدائی آن در میان بعضی از حیوانات دیده می‌شود ولی تفکر اساسی مخصوص انسان است و علاوه بر جنبه‌ی فرهنگی طبیعت انسان این خصوصیت نیز انسان را از سایر حیوانات مشخص و ممتاز می‌سازد. روابط انسانی فرآیندی است که به وسیله آن اطلاعات و احساسات خود را از طریق پیام‌های کلامی و غیرکلامی با دیگران در میان می‌گذاریم که موجب تقویت ارتباط ما با دیگران می‌شود و سلامت روانی و اجتماعی ما را بیش از پیش فراهم می‌کند. یکی از مولفه‌هایی که می‌تواند شکست و یا موفقیت یک فرد را ایجاد کند، ارتباط بین فردی است.

جهت پاسخگویی به فرضیه 2 تحلیل کوواریانس یکطرفه محاسبه شد که نتایج نشان داد که میانگین نمره مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی‌ها گروه آزمایش (تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) در مرحله پس از آزمون بیشتر از آزمودنی‌های گروه گواه می‌باشد. جهت بررسی اثر معنی دار آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر مهارتهای تفکر انتقادی در دانش آموزان با کنترل نمره پیش آزمون به عبارت دیگر مقایسه مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی‌های گروه آزمایش و گواه از تحلیل کوواریانس یکطرفه استفاده می‌شود. پس از کنترل اثر پیش آزمون بر اختلاف بین نمره مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی‌های گروه آزمایش و گواه به روش تحلیل کوواریانس، F محاسبه شده برای مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی‌های گروه آزمایش و گواه برابر با 158/49 در سطح $(P < 0/0001)$ معنا دار است. میانگین نمره مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی‌های گروه آزمایش (آزمودنی‌ها تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) بطور معنی داری بیشتر از آزمودنی‌های گروه گواه است، بنابراین می‌توان گفت که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی موجب افزایش مهارتهای تفکر انتقادی در آزمودنی‌های گروه آزمایش در مقایسه با گروه گواه شده است.

مشابه با این یافته‌ها در تحقیقات امام وردی (1390)، بولتن (2013) و بدری (1386) به دست آمده است. بررسی و تبیین فرضیه فوق نشان می‌دهد که تفکر انتقادی چیزی بیش از افکاری است که شما در سر دارید و راهی است برای ورود و نزدیکتر شدن به زندگی ایده آل. تفکر انتقادی یکی از مسائل موثر در کیفیت حیات بشری است، زیرا اعمال بر اساس اندیشه‌ها و پندارها شکل می‌گیرد. انسان‌ها همواره با نوع تفکر خود و بینشی که از جهان دارند از یکدیگر متمایز می‌شوند. تفکر انتقادی یعنی هنر استفاده بهینه از هر شرایطی با توجه به مدیریتی که بر اندیشه خواهید داشت. افرادی که در کنار شما هستند از تفکرات و حالات درونی شما تاثیر می‌پذیرند.

جهت پاسخگویی به فرضیه 3 تحلیل کوواریانس یکطرفه محاسبه شد که نتایج نشان داد که میانگین نمره روابط انسانی در آزمودنی‌های گروه آزمایش (تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) در مرحله پس از آزمون بیشتر از آزمودنی‌های گروه گواه می‌باشد. جهت بررسی اثر معنی دار آموزش برنامه موفقیت تحصیلی بر روابط انسانی در دانش آموزان با کنترل نمره پیش آزمون به عبارت دیگر مقایسه روابط انسانی در آزمودنی‌های گروه آزمایش و گواه از تحلیل کوواریانس یکطرفه مندرج در جدول فوق نشان می‌دهد که پس از کنترل اثر پیش آزمون بر اختلاف بین نمره روابط انسانی در آزمودنی‌های گروه آزمایش و گواه به روش تحلیل کوواریانس، F محاسبه شده برای روابط انسانی در آزمودنی‌های گروه آزمایش و گواه برابر با 98/29 در سطح $(P < 0/0001)$ معنا دار است. میانگین نمره روابط انسانی در آزمودنی‌های گروه آزمایش (آزمودنی‌ها تحت آموزش برنامه موفقیت تحصیلی) بطور معنی داری بیشتر از آزمودنی‌های گروه گواه است، بنابراین می‌توان گفت که آموزش برنامه موفقیت تحصیلی موجب افزایش روابط انسانی در آزمودنی‌های گروه آزمایش در مقایسه با گروه گواه شده است.

مشابه با این یافته ها در تحقیقات دینانی (1392)، خجسته مهر رضا (1392)، بلیک (2014) و گارسیا (2013) به دست آمده است. بررسی و تبیین فرضیه فوق نشان می دهد که روابط انسانی فرایندی است که در آن یک فرد اطلاعات و احساسات خود را از طریق پیام های کلامی و غیر کلامی به یک فرد یا افراد دیگر می رساند. این توانایی موجب تقویت رابطه گرم و صمیمی با دیگران و رفع تضادها و تعارضها می شود. دوستان نسبت به اعضای خانواده و برای زنان نسبت به مردان بیشتر است. بشر موجودی اجتماعی است یکی از رسالت های مهم انسان در جهان خاکی، ایجاد، گسترش، تداوم بخشیدن و عمق بخشیدن به روابط بین فردی است. روابط بین فردی مهم ترین مولفه ی زندگی ما از بدو تولد تا هنگام مرگ هستند. تداوم حیات و اجتماع منوط به افزایش کیفیت روابط بین فردی است، لذا آموزش و پرورش با توجه به رسالت خود و به دلیل ارتباط مستمر و طولانی در طی دوران رشد کودکان و نوجوانان و خانواده آنان، نهادی اثرگذار برای اجرای برنامه های روابط انسانی و رشد اجتماعی از دیدگاه ائمه (ع) است.

مراجع

- آقاییاری یکانی، عزیزه، (1392)، تفکر انتقادی در اسلام، نشریه فلسفه، کلام و عرفان، شماره 23، ص 56.
- امام وردی، محمدرضا، نیستانی، داوود (1390)، بررسی نقش تفکر انتقادی در زندگی اجتماعی، نشر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- بولتن، رابرت، (1392)، روان شناسی روابط انسانی (مهارت های مردمی)، حمیدرضا سهرابی، تهران، نشر رشد.
- بدری، رحیم و فتحی آذر، اسکندر، (1386)، مقایسه تأثیر آموزش مبتنی بر حل مسأله گروهی و آموزش سنتی بر تفکر انتقادی دانشجو معلمان، مجله مطالعات تربیتی و روانشناسی، دوره هشتم، شماره دوم، ص 6.
- دینانی، علی (1392)، درآمدی بر معنا، ضرورت و کاربرد تفکر انتقادی در تعلیم و تربیت، تهران، نشر فراروان.
- خجسته مهر رضا و همکاران، (1392)، بررسی تأثیر برنامه موفقیت تحصیلی بر تفکر انتقادی دانش آموزان. نشریه روان شناسی و علوم تربیتی، تعلیم و تربیت.

- Blake, Velury, (2014), Reviews training programs on human relationships, academic success and students' motivation in Poland. " Journal of Accounting and Public Policy, Vol. 25, No. 1, Pp. 71-90.
- Garcia, lobart, (2013), Evaluate the effectiveness of training programs on critical thinking and academic success skills students are learning in Norway. Journal of instructional Psychology. Vol. 20, No. 2, Pp. 22-41.